

УДК 101.1(08)
Ф 56

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 9 від 16.04.2020)*

Редакційна колегія:

*Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор
Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор
Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор
Додонova В.І. – доктор філософських наук, професор
Ломачинська І.М. – доктор філософських наук, професор
Филипович Л.О. – доктор філософських наук, професор
Шепетяк О.М. – доктор філософських наук, доцент*

Ф 56 Київські філософські студії-2020 : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Київ, 19 травня 2020 р.) : тези доповідей / за заг. ред. проф. Р.О. Додонova. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. – 573 с.

Збірник містить тези доповідей і виступів учасників Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Київські філософські студії», яка відбулася в Київському університеті імені Бориса Грінченка 19 травня 2020 року. У поданих матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем сучасної гуманітаристики, зокрема таких її галузей як: історія філософії, соціальна і політична філософія, філософія культури, етика, естетика, релігієзнавство, філософія освіти, політологія тощо. Збірник адресовано науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, докторантам, студентам, усім, хто цікавиться розвитком філософської думки. Матеріали подані в авторській редакції англійською та українською мовами. Відповідальність за грамотність, науковий і літературний зміст, достовірність фактів і посилань несуть автори тез.

© КУБГ, 2020

Зміст
СЕКЦІЯ 1.

Метафізика міста. Києвознавство

<i>Ксенія Гуржи.</i> МІСТО ЯК МІФОЛОГІЧНИЙ КОНСТРУКТОР	15
<i>Інна Гурова.</i> МІСТО ЯК ТЕКСТ КУЛЬТУРИ: КИЇВСЬКІ ВИМІРИ	20
<i>Роман Додонов.</i> УСИПАЛЬНИЦЯ КИЇВСЬКИХ КНЯЗІВ У ДЕСЯТИННІЙ ЦЕРКВІ ТА ПИТАННЯ ПРО ДАТУВАННЯ ХРЕЩЕННЯ РУСІ	24
<i>Олег Дрегало.</i> ТУРСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КИЄВА В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	28
<i>Станіслав Іващенко.</i> ОБРАЗ СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ: НА ПЕРЕТИНІ ЯЗИЧНИЦТВА І ХРИСТИЯНСТВА	32
<i>Наталія Ковальчук, Martin Hetenyi</i> (Словакія). КИЇВ В БІБЛІЙНОМУ ВИМІРИ	35
<i>Марина Колінько.</i> ЛЮДИНОВИМІРНА ТОПОЛОГІЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ	37
<i>Марія Малецька.</i> PECULIARITIES OF TOPOS OF THE CITY IN VIDEOGAMES	40
<i>Наталія Мозгова.</i> З ФІЛОСОФСЬКОГО ЖИТТЯ КИЄВА ХІХ СТОЛІТТЯ	45
<i>Леонід Панасюк, Яна Омельченко.</i> НОВІТНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО МІСТА	48
<i>Дмитро Скопич.</i> СУЧАСНІ ДИСКУСІЇ ПРО ЗАСНУВАННЯ СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ	52

СЕКЦІЯ 2.

Історико-філософська класика: рецепції та інтерпретації

<i>Ірина Березінець.</i> ПРИНЦИПИ КОНФУЦІАНСТВА У СУЧАСНОМУ КИТАЇ	55
<i>Ніна Бородійчук.</i> ВПЛИВ ІДЕЙ КАРЛА МАРКСА НА ПОГЛЯДИ ЕРІХА ФРОММА	56
<i>Віталій Брижнік.</i> ДІАЛЕКТИКА ІСТОРИЧНОГО ЧАСУ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ ЛЮДИНИ У ЗБІРЦІ РОБІТ ГАНСА УЛЬРИХА ГУМБРЕХТА «РОЗЛАДНАНИЙ ЧАС»	60

століття і двадцятими роками дванадцятого століття, знаходились три тісно пов'язаних між собою ідеї концепції святості:

1. єдність у просторі і в сфері влади (наприклад, “Повість врем'яних літ”),
2. єдність в часі і в душі, тобто ідея духовної спадщини (наприклад, “Слово про закон і благодать”),
3. святість як вищий моральний ідеал поведінки, життєва позиція [5, с.675].

Останній тип святості був притаманний Києво-Печерській Лаврі, про що нам оповідає Києво-Печерський патерик. Дух святості, який панував в Києво-Печерському монастирі, носіями якого є його святі, пов'язаний з благословенням Бога і Богородиці.

Треба враховувати, що терміне «Софія» завдяки своїй полісемантичності асоціює (за дослідженням В. Топорова) образи просвітленості, духовного зору, прозріння. Святість, як певний духовний феномен, носієм якої є святі Києво-Печерської Лаври, виступає як благодатне зростання-процвітання животворної духовної субстанції і є проривом до нового високого духовного стану просвітленості.

Література

1. Колесов В. Мир человека в слове Древней Руси. Ленинград: Изд-во Ленинградского университета, 1986. 312 с.
2. Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого: Пер. с фр. Общ. ред. С. Цатуровой. Москва: Изд. группа «Прогресс», 2001. 440 с.
3. Eliade. Sacrum, mit, historia. Wybor esejow. Warszawa, 1970. 309 S.
4. Аверинцев С. С. К уяснению смысла надписи над конхой центральной апсиды Софии Киевской. Древнерусское искусство и художественная культура домонгольской Руси. М.: Наука, 1972: 25-49.
5. Топоров В. Н. Святость и святыне в русской духовной культуре. М: Гнозис, 1995. Т.1. Первый век христианства на Руси. 875 с.

Марина Колінько

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії*

*Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ЛЮДИНОВИМІРНА ТОПОЛОГІЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ

Філософія міського простору є сьогодні однією з актуальних тем філософської науки і світоглядною підставою вивчення і практичного формування комфортного середовища жителів міста. Всі соціальні ефекти та

Секція 1. Метафізика міста. Києвознавство.

взаємодії відбуваються у соціальному просторі, в середовищі оточуючих нас речей. Як пожартував Бруно Латур, «навіть Карлу Марксу в бібліотеці Британського музею знадобився стіл, щоб зібрати воедино величезні сили капіталізму» [2, с. 245-246].

Простір, який нас оточує, не тільки створює фон нашого буття, але і безпосередньо бере участь в нашому житті. Такий висновок пропонує нам соціальна топологія і саме до нього ми будемо рухатися у своїх міркуваннях. Чи надає місто тільки місця для нашої життєдіяльності або пропонує нам маркери для з'ясування відносин, що існують реально і у можливості між його мешканцями? Міський простір, в якому проходить наше повсякдення, не є відстороненим і зовнішнім, він конструює наші траєкторії, пропонує матеріал для сприйняття, піддається нашому впливу. Він є частиною загальної соціокультурної системи, яка ліпить і трансформує нашу соціальну форму. Знову ж звернемося до Б. Латура і погодимося з тим, що «культура не діє таємно, за спиною актора. Ця сама піднесена продукція виробляється в особливих місцях, особливими інститутами, будь то захаращені кабінети на верхньому поверсі будинку Маршалла Салінса в кампусі університету Чикаго або товсті папки з результатами польових досліджень, що зберігаються в музеї Піттс-Рівер в Оксфорді» [2, с. 246]. Характерною рисою світу, в якому ми живемо і який облаштовуємо, є його просторовість, коли ми невіддільно існуємо і взаємодіємо з речами, коли простір конструюється і конструює свого конструктора, набуває значеннєвих ознак, організовує пізнавальну діяльність, підштовхує до формування саме такої чи іншої картини світу. Тобто, «здатність доторкнутися до кам'яної скульптури або можливість сидіти на дерев'яній лавці є частиною процесу сприйняття людиною простору. З філософської точки зору ці елементи стають основними компонентами процесу трансформації простору; в цьому випадку складові великого процесу називають урбанізацією» [4, р. 31]. Визначений таким чином простір є активним середовищем соціальної взаємодії.

Г. Зіммель, який подарував науці концепт соціального простору, зазначав одну з основних особливостей комунікації міста – ментальну переважаність від великої кількості соціальних контактів, що позначається на нездатності людини детально планувати і проживати кожну ситуацію. Його працю «Метрополіс і ментальне життя» («The Metropolis and mental life») присвячено змінам, які відбуваються з мешканцем міста порівняно з сільським жителем. Спочатку Зіммеля попросили прочитати лекцію про роль інтелектуального (або наукового) життя у великому місті, але він перевів вектор теми, щоб проаналізувати вплив мегаполісу на світовідчуття людини. «Найглибші проблеми сучасного життя впливають із спроби індивіда зберегти незалежність та індивідуальність свого існування проти суверенних сил суспільства» [5]. Відносини і завдання пересічного жителя мегаполісу, як зауважує Г. Зіммель, «зазвичай настільки різноманітні і складні, що без найсуворішої пунктуальності в обіцянках і послугах вся

структура впаде в нерозривний хаос. Перш за все, ця необхідність викликана об'єднанням дуже багатьох людей з такими диференційованими інтересами, що повинні інтегрувати свої відносини і діяльність в дуже складний організм» [5]. Трансформацію людини та її способу буття залежно від місця проживання почали прискіпливо досліджувати останні півтора століття. Спосіб розуміння міського простору як антропологічно навантаженого представлений в роботах Г. Зіммеля, А. Лефевра, Дж. Уррі, М. де Серто, М. Оже, Е. Соджа, З. Баумана, В. Вахштайна, а також вітчизняних філософів І. Голубович, Н. Ковальчук, Я. Паська, М. Препотенської, О. Салати та ін.

Слід згадати сучасника Г. Зіммеля австрійського архітектора Камілло Зітте, який був зачарований ідеєю міста, що сприймається з ракурсу публічних просторів. Інтерес до просторової організації міського середовища виник у нього ще під час численних подорожей Європою. Він «малював квартали, вулиці і будівлі, які, на його думку, мали ідеальні пропорції, хорошу форму і людський масштаб. У своїх роботах він наводив приклади міських просторів, створених для людей таким чином, щоб вони відчували себе добре» [4, р. 30], як пояснює сучасний польський урбаніст Адам Надольний. К. Зітте перемішував зразки античності, середньовіччя та ренесансу, вивчаючи і створюючи ландшафти міського простору, в якому людина є ключовим фактором, і доводив, що людиновимірні цінності глибоко вкоренилися в культурі європейських міст.

Якщо архітектура початку минулого століття виділяла унікальність значущих історичних будівель (палаців, церков, особняків) в утворенні міського ландшафту, то філософська концепція міста початку ХХІ століття бере до уваги антропоморфну роль рядової забудови. Цей шар містобудування не тільки створює основну архітектурну тканину міського простору, а й віддзеркалює та концептуалізує соціокультурні і політичні тенденції, які визрівають в суспільстві. Доречно згадати бурхливу реконструкцію фасадів як відображення іміджевої політики презентації держави. Простір сам пропонує нам широкий спектр досвіду, надихає або пригнічує. Це переконання спонукає до пошуку нових стимулів для комфорту і творчості користувачів міського простору.

Українська філософія М. Препотенська наводить думку Е. Соджа, який сприймав простір «як провідну детермінанту міського образу життя, що апелює до матеріалістичного слогану “середовище визначає свідомість”» [3, с. 37]. Її дослідження надають цікавий матеріал для вивчення протиріч буття людини мегаполісу та її взаємин з міським простором. Наприклад, вона показує, як формується комунікація міста за параметрами полілога та спонтанності: «Людина міста виробляє специфічну комунікативну спонтанність – вміння швидко вмикатись у діалог з незнайомцями заради загальної функціональної мети або заради спільного гаяння часу» [3, с. 320].

Комунікація творить публічний простір міста, згуртовує громадськість. Йдеться про різні локації за рівнем, змістом і значенням. Як коментував

Секція 1. Метафізика міста. Києвознавство.

В. Вахштайн, «двір може бути громадським простором локального співтовариства так само, як агора – громадським простором давньогрецького поліса <...> Немає комунікації, ідентичності і спільноти – немає громадського простору. Немає громадських просторів – немає політики в її початковому значенні» [1, с.15]. Ці міркування відкривають проблему кодифікації і інтерпретації публічних міських просторів. Зокрема, цілий пласт філософських і політологічних досліджень присвячений Майдану як простору, що формує загальну ідею суспільства, спільну національну долю.

Це лише один з аспектів розлогої і складної галузі антропологічної топології міста, яка тільки оформлюється у науковому дискурсі. Актуальною є тема анонімних просторів (не-місць), яку ми обговорювали на минулій конференції. Болючою є проблема нерівності, сегрегації в міському середовищі. Незмінним є інтерес до соціокультурного значення «Субурбії», як назвав передмістя Р. Сільверстоун. Просторовість стає визначальною рисою людського буття.

Література

1. Вахштайн В. Пересборка города: между языком и пространством. *Социология власти*. 2014. № 2: 9-38.
2. Латур Б. Пересборка социального: введение в акторно-сетевую теорию. М.: Изд. дом Высшей школы экономики. 2014. 384 с.
3. Препотенська М. П. Буття людини мегаполісу (соціальні, культурні та екзистенціальні виміри) : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Київ, 2015. 451 с.
4. Nadolny A. Henri Lefebvre's Concept Of Urban Space In The Context Of Preferences Of The Creative Classin A Modern City. *Quaestiones Geographicae*. 2015. Vol. 34. Issue 2: 29-34. DOI: <https://doi.org/10.1515/quageo-2015-0012>.
5. Simmel G. The Metropolis and mental life. http://condor.depaul.edu/~dweinste/intro/simmel_M&ML.htm

Марія Малецька

*студентка V курсу спеціальності «Філософія»
Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка*

PECULIARITIES OF TOPOS OF THE CITY IN VIDEOGAMES

Videogames are new specific phenomenon which has become widely popular and actual for last twenty years. The number of people interested in videogames one way or another is increasing annually. Videogames are complex phenomenon that has the special position among other products of culture and media. The specificity of videogames is caused by the complexity of this phenomenon. In videogames real and virtual stop being opposite categories and increasingly